

نظارت بر عملکرد سامانه جامع تجارت (با تمرکز بر بخش تجارت داخلی)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدای بزرگ بخشایش همیشه بخشایند

بِسْمِ

شماره مسلسل: ۱۸۶۰۰
کد موضوعی: ۲۹۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

نظارت بر عملکرد سامانه جامع تجارت (با تمرکز بر بخش تجارت داخلی)

نام دفتر:

مطالعات مدیریت (گروه دولت الکترونیک و مدیریت داده‌ها)

مدیر مطالعه:

سپیده شفیعا

تهیه و تدوین کنندگان:

محمدحسن طایفی نصرآبادی، مهدی اسماعیلی، سپیده شفیعا

ناظران علمی:

مهدی عبدالحمید، شهاب طلائی

اظهار نظر کنندگان:

سارا جامی، یحیی مرتب، سیدمجتبی شهرآیینی، محمود شکوری

محمد حسام محمدی فرد، حسین هرورانی

صفحه آرا:

انسیه بهابزرگی

همکار:

ایلیا میرزا محمدی

واژه‌های کلیدی:

۱. سامانه جامع تجارت

۲. تجارت داخلی

۳. گمرک

۴. بانک مرکزی

۵. تخلیه و انبارش

دفتر مطالعات مدیریت

فهرست مطالب

۶

چکیده

۷

خلاصه مدیریتی

۸

مقدمه

۱۴

آخرین وضعیت اجرای سامانه

۱۶

موانع پیشرفت سامانه

۲۲

جمع بندی و پیشنهادات

۲۲

منابع و مآخذ

فهرست اشکال و جداول

۹

شکل ۱. ارکان سامانه جامع تجارت ایران

۱۵

جدول ۱. گزارش عملکرد سامانه تجارت داخلی (تیرماه ۱۴۰۱)

۱۹

جدول ۲. کالاهای تعیین تکلیف شده در سامانه تجارت داخلی

(تیرماه ۱۴۰۱)

نظارت بر عملکرد سامانه جامع تجارت (با تمرکز بر بخش تجارت داخلی)

[چکیده]

بر اساس قانون، تمامی دستگاه‌های دخیل در فرایندهای تجارت داخلی و خارجی کشور موظفند در عملیات فرایندهای تجاری خود، تنها از طریق سامانه جامع تجارت با بازرگانان و تجار، تبادل اطلاعات داشته باشند. تمرکز گزارش جاری به نظارت بر وضعیت اجرا و پیاده‌سازی بخش تجارت داخلی سامانه جامع تجارت است. عدم استفاده از شناسه واحد برای احراز کالاهای در گردش در سامانه، عدم همکاری برخی از دستگاه‌ها، عدم توسعه کامل بعضی زیرسامانه‌های مرتبط و عدم تعامل این زیرسامانه‌ها با سامانه جامع تجارت بخشی از مشکلات اجرایی این سامانه است. در نهایت پیشنهاد شد با توجه به عدم توسعه مطلوب برخی زیرسامانه‌ها، متولی و بودجه مشخص برای تکمیل سامانه جامع حمل‌ونقل، بارنامه‌ها و مالیات الکترونیکی تخصیص داده شود و اتصال سامانه بهین‌یاب به سامانه جامع تجارت با فوریت در دستور کار قرار داده شود و همچنین پیشنهادهایی جهت بهبود این سامانه در برنامه هفتم توسعه ارائه شده است.

خلاصه مدیریتی

می‌شود که سازمان امور مالیاتی مکلف شود داده و اطلاعات ثبت شده در سامانه جامع تجارت را مبنای محاسبه مالیات تجار قرار دهد. علاوه بر آن، با توجه به عدم تحقق تکالیف قانونی برخی دستگاه‌ها در خصوص سامانه جامع تجارت، پیشنهاد شد در برنامه هفتم توسعه برنامه زمانبندی مشخص برای اقدامات دستگاه‌های اجرایی تعیین شود. به نحوی که در آن وظایف مشخص برای هر دستگاه ذی‌ربط در قبال سامانه جامع تجارت بیان شود.

از سوی دیگر، با توجه به عدم توسعه مطلوب برخی زیرسامانه‌ها، پیشنهاد شد متولی و بودجه مشخص برای تکمیل سامانه جامع حمل‌ونقل، بارنامه‌ها و مالیات الکترونیکی تخصیص داده شود و اتصال سامانه بهین‌یاب به سامانه جامع تجارت با فوریت در دستور کار قرار داده شود. علاوه بر آن، با توجه به اینکه به موجب ماده (۳۷) آیین‌نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، تمامی سامانه‌های موضوع قانون مبارزه با قاچاق کالا موظف به استفاده از شناسه کالا هستند، پیشنهاد شد پیگیری‌های لازم برای بهره‌برداری از سیستم کدینگ شناسه کالا در سامانه‌های بهین‌یاب، بورس، وزارت بهداشت و گمرک صورت گیرد. در نهایت نیز برخی تضمین‌های اجرایی برای ثبت رسید و حواله توسط انبارداران در سامانه جامع انبارها پیشنهاد شد.

بر اساس مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و با عنایت به دستورالعمل تبصره «۴» الحاقی ماده (۱۸) همین قانون، تمامی دستگاه‌های دخیل در فرایندهای تجارت داخلی و خارجی کشور موظفند در عملیات فرایندهای تجاری خود، تنها از طریق سامانه جامع تجارت با بازرگانان و تجار، تبادل اطلاعات داشته باشند. هدف اصلی این سامانه نظارت سیستمی برای جلوگیری از گران‌فروشی، احتکار و قاچاق کالا است. از منظر حوزه عمل، سامانه مزبور به دو بخش تجارت داخلی و تجارت فرامرزی تقسیم می‌شود. تمرکز گزارش جاری به نظارت بر وضعیت اجرا و پیاده‌سازی بخش تجارت داخلی سامانه جامع تجارت است. به منظور بررسی و ارزیابی وضعیت سامانه، به تفکیک گام‌های استاندارد در بخش تجارت داخلی، چالش‌ها و موانع تشریح شده‌اند. از این موانع می‌توان به مواردی چون عدم استفاده از شناسه واحد برای احراز کالاهای در گردش در سامانه، عدم همکاری برخی از دستگاه‌ها، عدم توسعه کامل بعضی زیرسامانه‌های مرتبط و عدم تعامل این زیرسامانه‌ها با سامانه جامع تجارت اشاره کرد. این نقیصه منجر به شکل‌گیری ارتباط مستقیم میان دستگاه‌های خارج از بستر سامانه جامع تجارت و انجام عملیات حیاتی به صورت دستی و دخالت کاربر انسانی در فرایند انتقال داده شده است. با توجه به موانع شناسایی شده در بهبود و کارایی این سامانه پیشنهاد

مقدمه

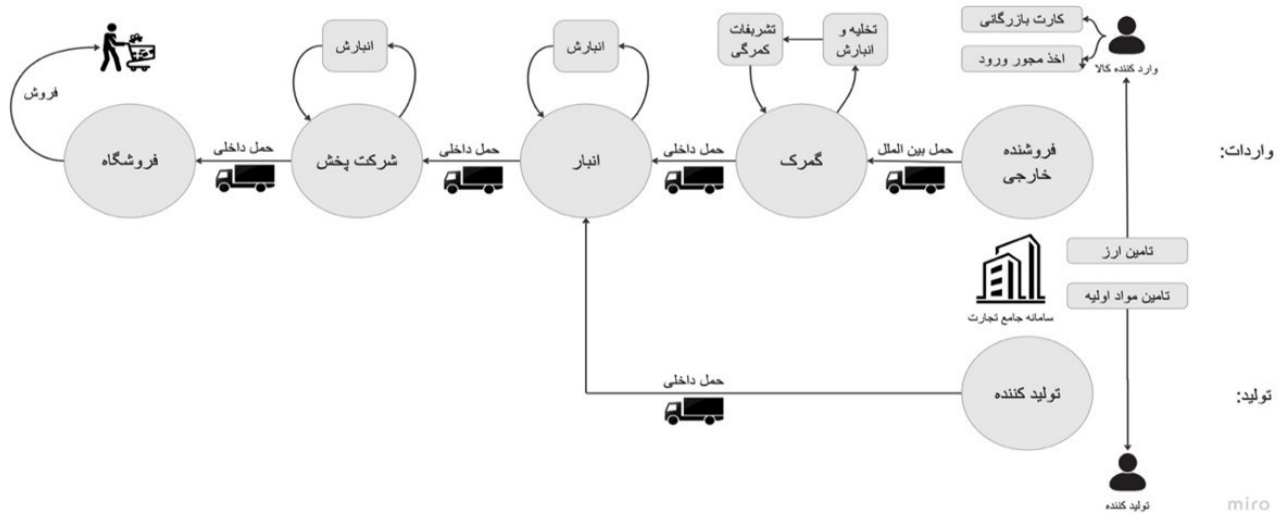
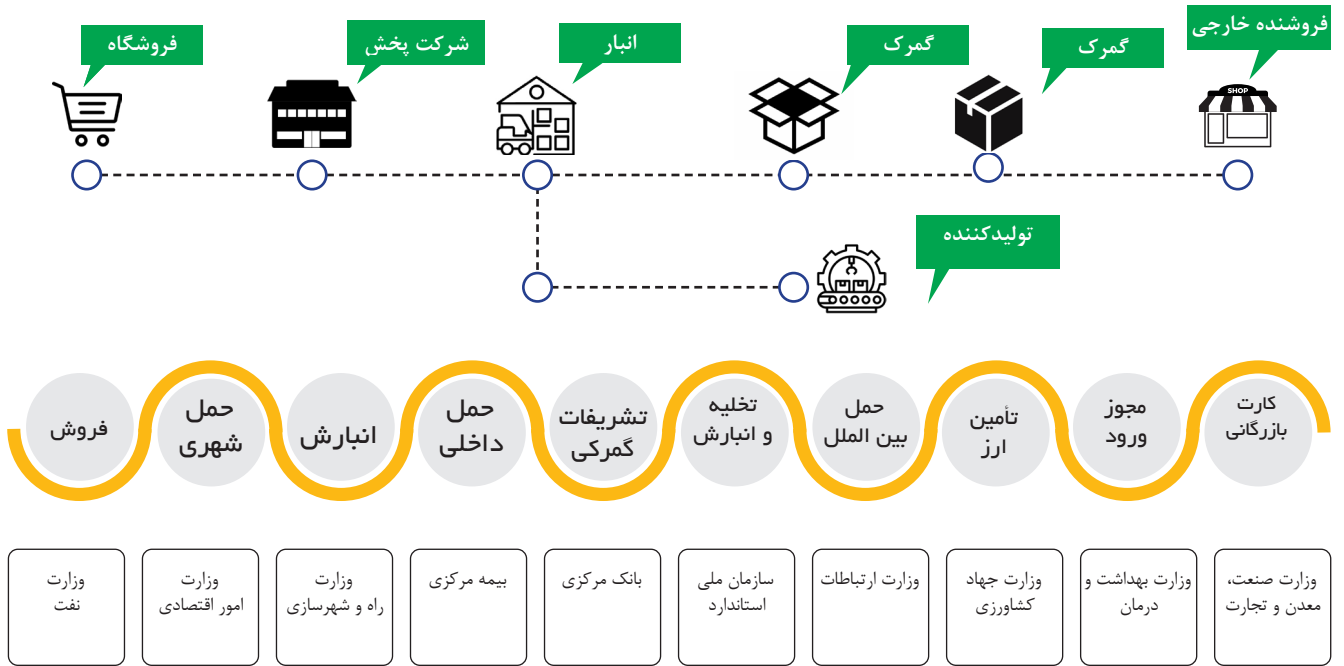
امروزه دولت‌ها با بهره‌گیری از فرصت به وجود آمده در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات جهت ارائه هر چه بیشتر و بهتر خدمات به شهروندان خود، خدمات را از روش سنتی به دیجیتالی تبدیل کرده‌اند. این مهم هدف مدیریت عملکرد، کاهش بروکراسی و اجرای استراتژی‌های نوین را دنبال می‌کند. تجارت جهانی وجود مکانیسم‌های تسهیل‌کننده و یکپارچگی در مبادله اسناد و روند کاری در فرایند واردات و صادرات در تجارت جهانی، یکی از شاخص‌های تأثیرگذار در نظام اقتصادی جهان است (رهبر و همکاران، ۱۳۹۳). عدم وجود چنین قابلیت‌هایی، مانعی در توسعه تجارت به ویژه در عرصه بین‌الملل خواهد بود (سلیمی فرد، عباسی و چارستاد، ۱۳۸۸). سامانه جامع تجارت ایران موضوع بند «الف» ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و مصوب ۱۳۹۲/۱۱/۱۹ است. این سامانه کار خود را پس از تصویب آیین‌نامه مواد (۵) و (۶) قانون در سال ۱۳۹۵ آغاز کرد (تاریخ تصویب ۱۳۹۵/۴/۶ و ابلاغ ۱۳۹۵/۴/۲۳).

منظور از «سامانه جامع تجارت ایران» که در این گزارش مورد بررسی قرار می‌گیرد، سامانه‌ای است به نشانی www.nts.ir که طبق ماده (۸) قانون بهبود مستمر فضای کسب و کار^۲ مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ و بند «الف» ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مصوب سال ۱۳۹۲ مجلس شورای اسلامی توسعه داده شده است. هدف از تدوین این قانون، شفافیت در زنجیره تجاری و جلوگیری از قاچاق و احتکار است. سامانه مزبور نیز براساس این اهداف توسعه یافته است. از سوی دیگر، در این سامانه امکان ثبت اطلاعات ورود کالا به زنجیره تجاری (واردات و تولید)، انتقال مالکیت (خرید و فروش) و انتقال مکان (حمل و انبارش) در سطح شناسه کالا و شناسه رهگیری فراهم شده است. بنابراین بازرگانان قادر خواهند بود تمامی امور تجاری خود را از طریق درگاه این سامانه مشاهده و پیگیری کنند. بنابراین از ورود چندباره اطلاعات یکسان و تکراری جلوگیری به عمل خواهد آمد.

متولی توسعه و بهره‌برداری سامانه جامع تجارت، مرکز توسعه تجارت الکترونیکی به‌عنوان یکی از سازمان‌های تابعه وزارت صنعت، معدن و تجارت است. این سامانه به‌عنوان درگاهی یکپارچه، ارتباط فعالان اقتصادی را اعم از واردکنندگان و تولیدکنندگان با سازمان‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط در امر تجارت، کنترل می‌کند. علاوه بر آن، اطلاعات مربوط به هویت و فعالیت‌های اقتصادی و تجاری تولیدکنندگان و واردکنندگان و انبارداران و دارندگان کارت بازرگانی در این سامانه ثبت می‌شوند. در پایان سال ۱۳۹۶ تعرفه‌های ثبت سفارش کالا در سامانه جامع تجارت ایجاد شد. از اوایل سال ۱۳۹۷ نیز موضوع رصد و رهگیری کالاهای اساسی به‌عنوان یکی از اهداف این سامانه مطرح و در آذرماه سال ۱۳۹۹ مرحله اول سامانه پیاده‌سازی و رونمایی شد. گفتنی است که کالاهای مشمول براساس نیاز و تشخیص متولیان تنظیم بازار تعیین می‌شوند؛ بنابراین امکان رصد و ثبت اسناد تمامی کالاهای مشمول در سامانه جامع تجارت به وجود آمده است. شکل ۱ مؤلفه‌ها و ارکان این سامانه را در لایه حاکمیتی و دستگاه‌های مربوطه نشان می‌دهد. ۶ گام اول از دریافت کارت بازرگانی و مجوزهای لازم تا تشریفات گمرکی مربوط به تجارت فرامرزی و پنج گام بعدی از تشریفات گمرکی تا فروش مربوط به تجارت داخلی است. فعالیت‌های مربوط به تشریفات گمرکی در هر دو بخش تجارت خارجی و داخلی دیده می‌شود.

۱. ماده (۶) - به‌منظور تجمیع داده‌ها و یکپارچه‌سازی اطلاعات مربوط به سامانه مذکور در تبصره «۳» ماده (۵) و به‌منظور کاهش زمینه‌های بروز قاچاق کالا و ارز؛
وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و گمرک جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط اقدام به تهیه، اجرا و بهره‌برداری از سامانه نرم‌افزاری جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت نماید.
۲. ماده (۸) - وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و جهاد کشاورزی، اتاق‌ها و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، ظرف ۶ ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، فرایند تجارت خارجی اعم از واردات و صادرات کالا و خدمات و صدور اسناد و مدارک مربوط از قبیل گواهی مبدأ، فرم‌های تجاری، گواهی‌های بهداشت و استاندارد، اعتبار اسنادی، ثبت سفارش، پروانه گمرکی و بیمه‌نامه، بدون نیاز به مراجعه حضوری ذی‌نفع را به‌صورت الکترونیکی درآورد. منابع مالی مورد نیاز برای اجرای این ماده از سرفصل‌های دولت الکترونیک در بودجه‌های سنواتی و نیز صرفه‌جویی‌های حاصل از بهبود فرایندها و کاهش دیوان‌سالاری، تأمین می‌شود.

شکل ۱. ارکان سامانه جامع تجارت ایران

با توجه به ماده (۳) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۵/۴/۶، به منظور یکپارچه‌سازی اطلاعات مرتبط با سامانه جامع تجارت و کاهش زمینه‌های بروز قاچاق، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و دستگاه‌های مربوطه، سامانه مزبور را به گونه‌ای تهیه و اجرا نموده و مورد بهره‌برداری قرار دهد که متضمن کلیه فرایندهای تجارت داخلی و خارجی از جمله صدور، تمدید و ابطال کارت بازرگانی و مجوزهای تجاری بوده و انواع رویه‌های تجاری اعم از واردات، صادرات و عبور (ترانزیت) را در بر گرفته و یکپارچه نماید. این سامانه باید با اشتراک‌گذاری اطلاعات موجود در سامانه‌های مرتبط از جمله سامانه ارزی، سامانه انبارها، سامانه جامع حمل‌ونقل، مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

سامانه‌های متعددی به این سیستم متصل شده‌اند که در ادامه شرح مختصری از آنها ارائه شده است:

● سامانه نیما: سامانه نظام یکپارچه معاملات ارزی که به اختصار سامانه نیما نام گرفته، بستری امن برای خرید و فروش ارز است. با توجه به عوامل مختلف از جمله نوسان شدید نرخ ارز، سامانه نیما به موجب ماده (۵) آیین‌نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۵/۴/۶، از تاریخ ۲۸ بهمن ماه ۱۳۹۶ به صورت آزمایشی و به شکل رسمی از تاریخ ۳ اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ شروع به کار کرد. براساس این قانون، پس از ابلاغ رئیس‌جمهور بانک مرکزی موظف است نسبت به تهیه، اجرا و بهره‌برداری از سامانه ارزی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت و گمرک جمهوری اسلامی ایران اقدام نماید. در واقع سامانه نیما به عنوان بستر امن و مشخص برای برقراری ارتباط میان بانک مرکزی و صرافی‌های مجاز شناخته می‌شود. تمرکز اطلاعات مالی صرافی‌ها و رصد و ارزیابی فعالیت آنها و جلوگیری از عرضه و فروش ارز خارج از بانک‌ها و واحدهای مجاز و تعیین شده از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و جلوگیری از قاچاق ارز و تعیین منشأ ارز کالای وارداتی از جمله اهداف این سامانه می‌باشند. بنابراین نقش سامانه نیما در سامانه جامع تجارت، ارائه راهکارهایی برای مدیریت فرایندهای ارزی در بخش صادرات و واردات، ایجاد ثبات در بازارهای سرمایه‌ای و صنعتی و کمک به واردکنندگان و صادرکنندگان کالا و خدمات است.

۱. ماده (۳) - به منظور یکپارچه‌سازی اطلاعات مرتبط با سامانه موضوع ماده (۲) این آیین‌نامه و کاهش زمینه‌های بروز قاچاق، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و دستگاه‌های موضوع ماده (۲) مذکور، «سامانه جامع تجارت» را به گونه‌ای تهیه و اجرا نموده و مورد بهره‌برداری قرار دهد که متضمن کلیه فرایندهای تجارت داخلی و خارجی از جمله صدور، تمدید و ابطال کارت بازرگانی و مجوزهای تجاری بوده و انواع رویه‌های تجاری اعم از واردات، صادرات و عبور (ترانزیت) را در بر گرفته و یکپارچه نماید. این سامانه باید با اشتراک‌گذاری اطلاعات موجود در سامانه‌های مرتبط از جمله سامانه پنجره واحد، سامانه ارزی، سامانه جامع حمل‌ونقل و سامانه جامع بیمه مورد بهره‌برداری قرار گیرد، به نحوی که بازرگان بتواند تمام امور خود را در خصوص تجارت از طریق درگاه این سامانه مشاهده و پیگیری کند و از ورود چندباره اطلاعات یکسان و تکراری جلوگیری شود.

2. <https://www.ntsww.ir>

۳. ماده (۵) - برای تمرکز اطلاعات مالی صرافی‌ها و رصد و ارزیابی فعالیت آنها و جلوگیری از عرضه و فروش ارز خارج از بانک‌ها و واحدهای مجاز و تعیین شده از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و همچنین جلوگیری از قاچاق ارز و تعیین منشأ ارز کالای وارداتی، بانک مذکور موظف است نسبت به موارد زیر اقدام کند:

الف) تهیه سامانه ارزی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت و گمرک جمهوری اسلامی ایران و اجرا و بهره‌برداری از آن پس از ابلاغ رئیس‌جمهور. ب) اعلام و ارسال اطلاعات تمام ارزهای تخصیصی به واردکنندگان کالا به گمرک جمهوری اسلامی ایران به صورت سیستمی و برخط. پ) تعیین میزان ارز قابل نگهداری و مبادله در داخل کشور توسط هر شخص، همراه مسافر، همراه رانندگان عبوری (ترانزیتی) و مواردی از این قبیل و اعلام عمومی آن به صورت برخط از طریق درگاه اینترنتی خود. ت) اعلام و ارسال اطلاعات دریافتی از طریق سامانه پنجره واحد در خصوص ورود کالا به کشور به بانک‌های عامل جهت رفع تعهدات ارزی وفق قوانین و مقررات مربوط. ث) تهیه و تدوین دستورالعمل مربوط به تعیین تکلیف ارز (نقد) ورودی و خروجی بیش از سقف مجاز اعلام شده از سوی آن بانک و اعلام عمومی آن به صورت برخط از طریق درگاه اینترنتی خود و همچنین فراهم نمودن امکان تبادل اطلاعات موضوع این بند با سامانه جامع تجارت.

● سامانه جامع انبارها و مراکز نگهداری کالا: این سامانه به موجب ماده (۲۳) آیین نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت با هدف ثبت، سامان دهی و نظارت بر مراکز نگهداری کالا در کشور ایجاد شده است. تسهیل و تسریع فرایندهای تجاری و نظارت و مدیریت کارآمد ورودی و خروجی زنجیره تجاری نیازمند ابزاری برای شناسایی مکان نگهداری هر کالا و میزان خروجی و ورودی کالاها به هر انبار در هر لحظه است (حاتمی، ۱۳۹۶). نقش سامانه جامع انبارها و مراکز نگهداری کالا در سامانه جامع تجارت، شناسایی کالای قاچاق، انجام الکترونیکی فرایندهای متعارف صدور، اصلاح، ابطال، تجمیع، انجام تفکیک، مشخص نمودن ضایعات، اقدام جهت مرجوعی و انتقال مالکیت قبض انبار، کنترل موجودی و کم و کیف ورود و خروج کالاهاست.

● درگاه ملی مجوزهای کشور: پنجره واحد اطلاع رسانی مجوزهای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با هدف تسهیل در اخذ مجوزهای مربوط به حوزه های کارآفرینی و اشتغال، روابط کار و امور تعاون و سازمان های بهزیستی، تأمین اجتماعی و آموزش فنی و حرفه ای ایجاد شده است. ارتباط درگاه ملی مجوزها با سامانه جامع تجارت، تسهیل اعطای اینترنتی مجوزهای کسب و کار و اطلاع رسانی یکپارچه در خصوص اطلاعات مربوط به مجوزهاست. بنابراین اطلاعاتی همچون مشخصات، شرایط و مدارک لازم، روند عملیاتی صدور، هزینه، مدت زمان و مدت اعتبار و نظایر آن از طریق این درگاه در دسترس کاربران قرار داده می شود.

● سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه بندی اعتباری: این سامانه به موجب بند «ت» ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ایجاد شده است. براساس این قانون وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف شده با همکاری اتاق بازرگانی، صدور، تمدید و ابطال کارت های بازرگانی را با هدف پیشگیری از بروز تخلفات و قاچاق کالا و ارز، به منظور سامان دهی صدور، تمدید و ابطال کارت های بازرگانی و جلوگیری از سوء استفاده از آنها از طریق کنترل رشته و میزان فعالیت و سقف اعتباری آنها متناسب با رتبه اعتباری مربوط و همچنین تهیه، تنظیم و اعلام شاخص های مورد نیاز جهت اعتبارسنجی و رتبه بندی اعتباری برای

1. <https://www.nwms.ir/>

۲. ماده (۲۳) - به منظور شناسایی کالای قاچاق، انجام الکترونیکی فرایندهای متعارف صدور، اصلاح، ابطال، تجمیع، تفکیک، ضایعات، مرجوعی و انتقال مالکیت قبوض انبار، کنترل موجودی و کم و کیف ورود و خروج کالاها، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری وزارتخانه های جهاد کشاورزی، راه و شهرسازی، امور اقتصادی و دارایی، کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، نفت، شرکت پست جمهوری اسلامی ایران، شهرداری ها، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران (اتاق ایران) و اصناف و سایر دستگاه های ذی ربط، نسبت به شناسه دار کردن انبارها، سردخانه ها، سیلوها و مراکز نگهداری کالاهای متعلق به اشخاص حقیقی و حقوقی و ثبت مشخصات مالک کالا، نوع و میزان کالاهای ورودی و خروجی از این اماکن و همچنین تهیه، ایجاد و بهره برداری «سامانه جامع انبارها و مراکز نگهداری کالا» اقدام نماید. تبصره «۱» - مقصود از مراکز نگهداری کالا، کلیه اماکن، انبارها، مستغلات و محل هایی هستند که به دلالت قراین و امارات قوی در آنجا کالا نگهداری می شود.

تبصره «۲» - اطلاعات قبوض انبارها از طریق سامانه موضوع این ماده به سامانه جامع تجارت و از طریق این سامانه به سامانه جامع حمل و نقل ارسال می گردد.

تبصره «۳» - اسناد حمل و نقل براساس اطلاعات قبوض انبار موجود در سامانه جامع انبارها و مراکز نگهداری کالا، توسط زیرسامانه های مربوط به سامانه جامع حمل و نقل صادر می شود.

تبصره «۴» - قبوض انبار به صورت الکترونیکی صادر و مبادله شده و نسخه الکترونیکی جایگزین نسخه فیزیکی می گردد.

3. <https://auth.g4b.ir>

4. <https://mvers.ir>

۵. بند «ت» - وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است، با ایجاد سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه بندی اعتباری برای تجارت داخلی و خارجی، با همکاری ستاد و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران صدور، تمدید و ابطال کارت بازرگانی را از طریق سامانه فوق با هدف پیشگیری از بروز تخلفات و قاچاق کالا و ارز سامان دهی نماید.

۶. ماده (۴) - به منظور سامان دهی امر صدور، تمدید و ابطال کارت های بازرگانی و جلوگیری از سوء استفاده از آنها از طریق کنترل رشته و میزان فعالیت و سقف اعتباری آنها متناسب با رتبه اعتباری مربوط و همچنین تهیه، تنظیم و اعلام شاخص های مورد نیاز جهت اعتبارسنجی و رتبه بندی اعتباری برای تجارت داخلی و خارجی، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری دستگاه های موضوع بند «ت» ماده (۶) قانون و حسب مورد با همکاری وزارتخانه های دادگستری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار و سایر دستگاه های ذی ربط، «سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه بندی اعتباری» را برای تجارت داخلی و خارجی تهیه و اجرا نموده و مورد بهره برداری قرار دهد.

تجارت داخلی و خارجی، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری دستگاه‌های موضوع بند «ت» ماده (۶) قانون و حسب مورد با همکاری وزارتخانه‌های دادگستری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، «سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری» را برای تجارت داخلی و خارجی تهیه و اجرا نموده و مورد بهره‌برداری قرار دهد.

- سامانه جامع حمل‌ونقل: این سامانه با هدف پیمایش ناوگان حمل‌ونقل و به‌موجب ماده (۱۱)^۱ آیین‌نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ایجاد و راه‌اندازی شده است. ارتباط سامانه جامع حمل‌ونقل با سامانه جامع تجارت، پوشش داده‌مبادی ورودی و خروجی رسمی و مسیرهای حمل‌ونقل و دریافت سیستمی و برخط اطلاعات مورد نیاز حمل‌ونقل از زیرسامانه‌های ذی‌ربط است.
- سامانه شناسه کالا: در سال‌های اخیر با توجه به افزایش قاچاق کالا و ارز و به‌موجب آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۳)^۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ترخیص و دریافت کالا، حمل و تحویل و هرگونه فعالیت تجاری در این زمینه در ایران، صرفاً با داشتن شناسه کالا، امکان‌پذیر است. از این‌رو تمامی فعالین اقتصادی که به‌نوعی صادرات یا واردات کالا دارند با استفاده از سامانه شناسه کالا به‌صورت اینترنتی اقدام به دریافت شناسه کالا می‌نمایند. شناسه کالا، کدی ۱۳ رقمی است که در واقع بارکد کالا است که از طریق آن در طبقه‌بندی شناسه کالا با این کد مورد شناسایی قرار می‌گیرد. براساس آیین‌نامه اجرایی تبصره «۳» ماده (۱۳)^۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و مطابق ابلاغیه وزارت صنعت، معدن و تجارت مورخ ۱۳۹۶/۳/۳۱ واردکنندگان اولین، مشمولان این طرح بوده و تولیدکنندگان با فاصله زمانی چندماهه مشمول دریافت شناسه کالا می‌گردند؛ ارتباط شناسه کالا با سامانه جامع تجارت، به این صورت است که ثبت کلیه فرایندهای تجاری (اعم از ثبت سفارش، ترخیص کالا، انبارش و حمل) تنها با شناسه کالا امکان‌پذیر خواهد بود.

- سامانه شناسه رهگیری: این سامانه با هدف مدیریت شناسه‌های رهگیری کالا در طول زنجیره تجاری کشور ایجاد شده است. براساس آیین‌نامه اجرایی شناسه‌های کالا و رهگیری کالا موضوع ماده (۱۳) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، تولیدکنندگان و واردکنندگان گروه‌های کالایی لوازم خانگی، قطعات یدکی خودرو، دخانیات، لوازم الکتریکی و الکترونیکی ملزم هستند برای دریافت و نصب شناسه رهگیری کالا طبق زمانبندی‌های اعلام شده در آیین‌نامه و اصلاحات بعدی آن اقدام کنند.

- سامانه ضوابط تجاری: ایجاد سامانه ضوابط تجاری، به‌منظور اجرای بند «الف» ماده (۶)^۴ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و تبصره «۱» ماده (۳)^۵ آیین‌نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز

۱. ماده (۱۱) - به‌منظور یکپارچه کردن اطلاعات حمل‌ونقل، نظارت سیستمی بر فرایند حمل‌ونقل و شناسایی هوشمند کالای در حال حمل‌ونقل و جلوگیری از جعل اسناد مربوط و جلوگیری از قاچاق سوخت، وزارت راه و شهرسازی موظف است حسب مورد با همکاری شرکت‌ها و مؤسسات حمل‌ونقل مربوط، «سامانه جامع حمل‌ونقل» را تهیه و ایجاد نموده و مورد بهره‌برداری قرار دهد. سامانه مذکور، باید تمامی مبادی ورودی و خروجی رسمی و مسیرهای حمل‌ونقل را پوشش داده و حسب مورد اطلاعات مورد نیاز حمل‌ونقل را از زیر سامانه‌های زیر به‌صورت سیستمی و برخط دریافت نماید: الف) سامانه یکپارچه اسناد حمل‌ونقل جاده‌ای. ب) سامانه یکپارچه ثبت تردد جاده‌ای. پ) سامانه یکپارچه حمل‌ونقل دریایی و عملیات بندری. ت) سامانه یکپارچه اسناد حمل‌ونقل ریلی. ث) سامانه یکپارچه اسناد حمل‌ونقل هوایی.

۲. ماده (۱۳) - وزارت راه و شهرسازی (سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای) موظف است نسبت به انجام موارد زیر اقدام کند:

الف) جلوگیری از صدور بارنامه برای مبادی و مقاصدی که در سامانه جامع انبارها و مراکز نگهداری کالا ثبت نشده‌اند. ب) افزودن استعلام سیستمی کد پستی به‌صورت برخط و الکترونیک در سامانه یکپارچه اسناد حمل‌ونقل جاده‌ای. پ) تهیه، ایجاد و بهره‌برداری از سامانه یکپارچه ثبت تردد جاده‌ای به‌گونه‌ای که کلیه مسیرهای حمل‌ونقل جاده‌ای به امکانات فنی مناسب مجهز گردد و تمامی اطلاعات تردد ثبت شده توسط تجهیزات مزبور از جمله دوربین‌های مستقر در جاده‌های کشور را به‌صورت برخط در سرور مرکزی یکپارچه نماید.

۳. تبصره «۳» - آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری ستاد و دستگاه‌های اجرایی عضو آن با لحاظ زمانبندی، اولویت کالایی و روش نصب شناسه کالا و شناسه رهگیری بر روی کالا و نحوه تخصیص نیازهای فنی هر دستگاه، ظرف سه ماه تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۴. الف) وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و گمرک جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط اقدام به تهیه، اجرا و بهره‌برداری از سامانه نرم‌افزاری جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت نماید.

۵. تبصره «۱» - به‌منظور تشخیص مجوزهای مورد نیاز برای واردات، صادرات و عبور (ترانزیت)، سامانه مذکور در این ماده آخرین وضعیت ضوابط کالایی را از سامانه مربوط به‌صورت سیستمی و برخط دریافت و به‌ازای اظهار کالا توسط بازرگان، مجوزهای مورد نیاز برای واردات، صادرات و عبور (ترانزیت) کالاهای اظهار شده را براساس شناسه کالا و بدون دخالت

با هدف ابلاغ به موقع ضوابط تجاری توسط سازمان توسعه تجارت در دستور کار وزارت صنعت، معدن و تجارت قرار گرفت و به بهره‌برداری رسید. با توجه به ضرورت تسهیل فضای کسب و کار، تثبیت ضوابط و مقررات حوزه تجارت خارجی، کاهش بوروکراسی اداری و شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی مناسب به فعالان اقتصادی؛ وزارت صنعت، معدن و تجارت، این سامانه را با امکان ثبت موارد توسط کلیه دستگاه‌های دخیل راه‌اندازی کرده است.

● گواهی امضای الکترونیکی: ^۱ این سامانه با هدف صدور گواهی امضای دیجیتال اسناد الکترونیکی در گردش در سامانه‌های دولت الکترونیک کشور، راه‌اندازی شده است. امضای الکترونیکی یا دیجیتال همانند اثر انگشت و در قالب یک پیام رمزگذاری شده است که از استاندارد پذیرفته شده‌ای به نام زیرساخت کلید عمومی استفاده می‌کند و بالاترین سطح امنیت و پذیرش جهانی را داراست. امضای الکترونیکی امنیت تصدیق هویت، محرمانه بودن، امانت‌داری و غیرقابل انکار بودن را تأمین نموده و از اطلاعات محرمانه در مقابل هر گونه تغییر غیرمجاز محافظت می‌نماید. بنابراین امضای الکترونیکی مانع از دستکاری و خدشه‌دار کردن اطلاعات می‌شود. این امضا برای هر شخص منحصر به فرد بوده و به اسناد الکترونیکی و شخص قابلیت تصدیق ارائه می‌نماید. به طوری که تصدیق سند توسط امضای الکترونیکی نشانگر غیرقابل تغییر بودن امضا یا سند است. بر این اساس سامانه جامع تجارت با هدف احراز هویت کاربران و ارتقای امنیت از زیرساخت کلید عمومی استفاده می‌نماید. به گزارش مرکز توسعه تجارت الکترونیکی، سال ۱۳۹۹ تعداد ۵۹۰ هزار فقره گواهی امضای الکترونیکی صادر شده که نسبت به سال قبل رشد ۲۲۴ درصدی داشته است. (ماهنامه اقتصاد دیجیتال، ۱۴۰۰)

● سامانه هم‌تا: ^۲ سامانه هوشمند مدیریت تجهیزات ارتباطی، سامانه‌ای است منتسب به طرح ثبت تجهیزات دارای سیم‌کارت (رجیستری) که با مشارکت وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، اپراتورهای تلفن همراه، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و گمرک به اجرا گذاشته شده است. طرح ثبت تجهیزات دارای سیم‌کارت با مشارکت وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و اپراتورهای تلفن همراه، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و گمرک جمهوری اسلامی ایران به اجرا گذاشته شده است. هدف از اجرای این طرح، مبارزه سیستمی با عرضه و فعالیت تلفن‌های همراه (و سایر تجهیزات دارای سیم‌کارت) قاچاق و تقلبی است.

● سامانه جامع امور گمرکی: ^۳ این سامانه با افزایش حجم مبادله کالا و سرعت مبادله کالا و تجارت بین‌الملل روی کار آمده است و خدمات مختلفی در زمینه امور گمرکی به افراد ارائه می‌کند. ارتباط این سامانه با سامانه تجارت ثبت و مدیریت اطلاعات مربوط به فرایند گمرکی مربوط به واردات و صادرات و ترانزیت کالا است. در واقع هدف از ایجاد این سامانه تبدیل فرایندهای گمرکی از شیوه‌های قدیمی به شیوه الکترونیکی است.

عامل انسانی تشخیص می‌دهد و درخواست صدور مجوز را به صورت سیستمی و برخط برای سازمان‌های مجوزدهنده ارسال می‌نماید. همچنین این سامانه باید مجوزهای صادر شده توسط سازمان‌های مجوزدهنده را به صورت سیستمی دریافت و ضمن نمایش به بازرگان، برای سامانه پنجره واحد ارسال نماید.

1. www.gica.ir
2. <https://hamta.nts.w.ir>
3. <https://epl.irica.ir>

آخرین وضعیت اجرای سامانه

دو بخش یا قسمت اصلی در تجارت داخلی، رصد مکانی (سامانه انبارها) و رصد مالکیتی (فاکتورها) هستند. در واقع در زنجیره تجارت در بخش داخلی، عملیات مربوط به این دو مازول انجام و رصد می‌شود. در حوزه تجارت داخلی حدود ۱۷۰۰ نفر به سامانه دسترسی دارند (صنعت و معدن استان‌ها، سازمان حمایت، معاون تجارت خدمات، دفاتر تخصصی کالای جهاد کشاورزی و مشابه آنها). به‌نحوی که در حال حاضر حدوداً ۸۰ میلیون سند در بخش داخلی سامانه جامع تجارت ثبت شده است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰).

کالا از دو مسیر واردات و تولید به زنجیره تجاری کشور وارد می‌شود. کالاها، در طول زنجیره، خرید و فروش شده و در انتها از طریق مصرف یا صادرات از زنجیره تجاری خارج می‌شود. به‌عبارتی دیگر دو مسیر ورود کالا به زنجیره تجاری یکی بعد از ترخیص از گمرک و دیگری پس از تولید کالای داخلی است (چاوشی و همکاران، ۱۳۹۸). طبیعی است که منظور کالاهایی است که مشمول تبصره «۴» ماده (۱۸) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز می‌شوند. در حال حاضر ثبت ورود کالا (واردات، تولید، موجودی اولیه) توسط کاربران در سامانه تجارت صورت می‌گیرد. محل نگهداری کالا، از انبارهای موجود در سامانه جامع انبارها قابل انتخاب است. به‌ازای هر کالا دستورالعمل‌های مربوط به آن وجود دارد. پس از ثبت واردات یا تولید، کالا موجود می‌شود. فروش در طول زنجیره توسط فروشنده ثبت شده و توسط خریدار تأیید یا رد خواهد شد. اسناد فروش ثبت شده، به خریدار نمایش داده می‌شود و امکان تأیید یا عدم تأیید اسناد توسط خریدار وجود دارد. انتهای این فرایند به مصرف‌کننده و گاه به خرده‌فروش ختم می‌شود. الزام اجرایی جهت ثبت اطلاعات در سامانه جامع تجارت، تخصیص ارز به واردکنندگان و تخصیص سهمیه مواد اولیه به تولیدکنندگان است. عوامل زنجیره نیز متناسب با عملکرد در سامانه جامع تجارت امکان دریافت کالا خواهند داشت. این مراحل به‌صورت گام‌به‌گام و متناسب با هر گروه کالایی در سامانه تجارت اجرایی می‌شود. سه بخش اساسی در زنجیره داخلی کالا دیده می‌شود: ۱. اطلاعات اشخاص تجاری، ۲. اطلاعات انبارها و ۳. اطلاعات کالا (رهبر و همکاران، ۱۳۹۳). بیش از ۱۰ نقش تجاری در این زنجیره تعریف شده که برخی از آنها عبارتند از: تولیدکننده، عمده‌فروش، شرکت پخش، فروشگاه زنجیره‌ای، فروشگاه مجازی، تعاونی مصرف و میادین تره‌بار. در واقع این نقش‌ها به‌عنوان فعالین تجاری شناخته می‌شوند. برای هر یک از فعالین تجاری، می‌بایست عملیات احراز هویت انجام شود که در بخش پایه سامانه جامع تجارت انجام می‌شود (شیروی و انصاری، ۱۳۹۴). در

این خصوص از خدمات احراز هویت سامانه‌های هوشمند ثبت احوال و ثبت شرکت‌ها استفاده می‌گردد. سامانه جامع انبارها در این رکن نقشی اساسی را ایفا نموده و برای استفاده کلیه انباردارانی که کالای مشمول یا غیرمشمول (قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز) نگهداری می‌کنند، راه‌اندازی شده است و اطلاعات مربوط به انبارداران، ورود و خروج کالا به انبارها از طریق این سامانه به اطلاع دولت و وزارتخانه‌های مربوطه خواهد رسید. این سامانه به‌منظور کاهش قاچاق و احتکار کالا در کشور پیاده‌سازی شده است. انباردارها در سراسر کشور می‌بایست برای ثبت نام در سامانه جامع انبارها اقدام کنند تا بتوانند اطلاعات مربوط به کالاهای دریافت شده توسط انبار و یا کالاهای خارج شده از انبار خودشان را در این سامانه به ثبت برسانند.

سامانه جامع انبارها به‌طور کلی دارای دو وظیفه اصلی است: ثبت اطلاعات انبار و احراز وجود آن و همچنین ثبت موجودی کالا داخل انبار، پس از آن نوبت به ثبت سند تجاری می‌رسد. در واقع هر فعال تجاری با هر اقدام خود باید سند تجاری خاصی را ثبت کند (اگر کالایی تولید کرد باید اظهار تولید ثبت کند، اگر فروشی داشت باید فروش را ثبت کند، اگر صادراتی داشت باید سند مربوط به آن ثبت شود). حدود بیست نوع سند تجاری وجود دارد و بدین ترتیب هرگونه اقدامی در مورد کالا به‌نحوی ثبت می‌شود. روزانه ۲۰۰ هزار سند تجاری دریافت می‌شود که عمده آنها خرید و فروش بوده و برای سازمان امور مالیاتی بسیار مفید است. یکی از منابع سازمان امور مالیاتی کشور خوداظهاری فعالین تجاری است، در صورتی که این اعداد و ارقام ثبت شده معتبرتر از خوداظهاری است.

وجود نداشتن سامانه یکپارچه برای ثبت الکترونیکی مالیات یکی دیگر از دلایل مهم در ارتباط با محقق نشدن دقت کافی در امور مالیاتی است. سازمان امور مالیاتی دارای سه سامانه است: ۱. سامانه مربوط به ارزش افزوده که تعاملات فعالین تجاری به‌صورت فصلی در آن ثبت می‌شود. ۲. سامانه مربوط به ماده (۱۶۹) که در آن تجمیع فاکتورها دیده می‌شود. ۳. سامانه مربوط به مالیات بر عملکرد. دو سامانه اول به یکدیگر متصل نبوده و برای پرداخت مالیات به هیچ‌یک از دو سامانه فوق استناد نمی‌شود (امیدوار، ۱۴۰۰). علاوه بر سه سامانه یاد شده، سازمان امور مالیاتی در حال توسعه سامانه چهارمی به نام سامانه مؤدیان مالیاتی است. به‌ازای هر کالا مجموعه‌ای از قواعد، شرایط و استعلام‌ها وجود دارد. برای مثال در حوزه تایر آ یک سامانه مستقل و متصل به سامانه جامع تجارت برای راننده‌ها پیش‌بینی شده که در آن اطلاعات موجودی

۱. تبصره «۴» - خرید، فروش، حمل یا نگهداری کالاهایی که موضوع قاچاق قرار می‌گیرند به‌صورت تجاری مانند فراورده‌های نفتی و دارویی خارج از ضوابط تعیینی دولت تخلف محسوب و مرتکب علاوه بر ضبط کالای مزبور حسب مورد به حداقل جریمه نقدی مقرر در این ماده محکوم می‌شود. دولت مکلف است ظرف مدت دو ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون دستورالعمل مورد نیاز را تصویب نماید.

تفکیک متفاوت است. بازرگان باید آنچه را که وارد کشور کرده به صورت اظهار داخلی بیان کند تا بدین ترتیب در موجودی داخلی ثبت شود (با نقش تاجر). ثبت سفارش بعدی منوط به شفاف‌سازی بخشی از اطلاعات معاملات داخلی است. برای مثال باید بیان شود که حداقل ۴۰ درصد روغن به چه کسی فروخته شده است. با کمک سامانه‌های متعدد مانند سامانه بازرگانی دولتی اطلاعات فروش کالاهای اساسی مانند روغن و شکر دریافت می‌شود. در جدول ۱ براساس گزارش ماهیانه ارائه شده توسط وزارت صمت، گزارش عملکرد سامانه مربوط به کلیه فعالان اقتصادی در بخش داخلی آمده است:

خرده‌فروش‌ها دیده می‌شود. در مورد وسایل خانگی نیز سامانه گارانتی استفاده می‌شود.

با توجه به تعدد زیرسامانه‌ها در سامانه جامع تجارت اساس کار در بخش تجارت داخلی بر شناسه کالا بنا نهاده شده است. در شرایط فعلی متأسفانه دستگاه‌های مختلف از استانداردها و کدینگ‌های مختلف برای نامگذاری کالاها استفاده می‌کنند. چنانچه وارداتی انجام شود و فروش آن در زنجیره تجاری داخل ثبت نگردد، آنگاه اجازه ثبت سفارش بعدی داده نمی‌شود. با توجه به اینکه اطلاعات گمرک براساس تعرفه و به صورت کلی است، ولی در سامانه جامع تجارت نیاز به ثبت اطلاعات به تفکیک شناسه کالا وجود دارد و در بیشتر موارد کدینگ این دو نوع

جدول ۱. گزارش عملکرد سامانه تجارت داخلی (تیرماه ۱۴۰۱)^۱

ردیف	زنجیره تجاری مربوطه	تعداد ثبت‌نام و دریافت نقش (فعال تجاری)	تعداد انبارهایی که موجودی در آن ثبت شده	تعداد سند تجاری دریافت شده
۱	دخانیات (سیگار)	۱۱۴,۳۶۶	۸,۱۲۶	۴,۸۸۳,۲۵۵
۲	لوازم یدکی و قطعات مصرف خودرو (تایر سنگین، تایر سواری، باتری و کمک‌فنر خودرو)	۱۱,۲۴۹	۶,۸۴۷	۸۱۱,۹۰۹
۳	تجهیزات دارای سیم‌کارت (تلفن همراه، تبلت)	۵,۰۹۴	۲۱۲	۵۹۳,۶۴۳
۴	محصولات کشاورزی (برنج، روغن خام و نباتی، شکر خام و سفید، چای، گوشت گاو و گوسفند، حبوبات، کره نباتی و حیوانی)	۳۶,۵۱۳	۳۱,۰۵۷	۴۰,۹۹۲,۳۰۶
۵	فرآوردهای نفت، گاز و پتروشیمی (محصولات پتروشیمی، روغن موتور تصفیه اول)	۳۶,۸۵۱	۴,۸۱۸	۱,۶۸۳,۹۹۵
۶	صنایع پایین‌دست پتروشیمی	۳۷,۸۵۰	۷,۱۱۳	۱۰,۶۴۴,۹۵۱
۷	لوازم خانگی	۱۹,۳۵۴	۱۰,۰۹۹	۳,۹۱۸,۳۳۴
۸	محصولات آرایشی و بهداشتی (الکل، ضدعفونی‌کننده، ماسک، پارچه تولید ماسک، پودر لباسشویی، پوشک خردسال)	۱۵۹,۳۱۵	۶,۶۲۲	۲,۶۳۳,۱۴۴
۹	مقاطع فلزی	۱۸,۰۸۰	۵,۷۸۲	۲,۴۷۰,۴۱۱
۱۰	مصالح ساختمانی (سیمان)	۲۸,۲۲۱	۴,۷۵۳	۳,۵۴۲,۱۱۳
۱۱	مواد غذایی (شیر خشک صنعتی)	۵۹,۱۸۱	۲,۰۹۲	۱۹۳,۵۹۱
۱۲	نهاده‌های دامی (کنجاله، جو و ذرت)	۱۲,۷۰۶	۷۷	۵۱۱,۲۸۲
مجموع		۸۶۷,۶۸۰	۸۷,۵۹۸	۷۲,۸۷۸,۹۳۴

۱. گزارش عملکرد منتشر شده در مرکز توسعه تجارت الکترونیکی مربوط به تمام فعالان تجاری - تاریخ بازیابی ۲۰ تیرماه ۱۴۰۱

موانع پیشرفت سامانه

در ادامه به برخی از چالش‌های توسعه بخش داخلی سامانه جامع تجارت پرداخته می‌شود:

۱. عدم استفاده از شناسه کالا در سایر سامانه‌ها

با توجه به ماده (۳۷) آیین‌نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، سامانه‌های موضوع قانون مبارزه با قاچاق کالا جهت برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات کالا با سایر سامانه‌ها موظف به استفاده از شناسه کالا و استعمال اعتبار آن از سامانه شناسه کالا هستند. در واقع اساس کار برای شناسایی کالا در این سامانه کدینگ شناسه کالا بنا نهاده شده است. در شرایط فعلی هر دستگاه برای خود از یک سیستم کدینگ دیگر متفاوت با شناسه کالا استفاده می‌کند. به عنوان مثال بهین یاب از سیستم کدینگ آیسیک^۱ (سیستم بین‌المللی طبقه‌بندی استاندارد صنایع) بورس سیستم کدینگ داخلی بورس، وزارت بهداشت کدینگ آی آر سی^۲ و گمرک از اچ اس^۳ (گمرک از کد تعرفه گمرکی کالا) استفاده می‌کنند. در واقع کاربر سامانه تجارت در هر سیستم با کدینگ‌های مختلف برای شناسایی کالا مواجه است. این در حالی است که عدم وجود ساختار یکسان اطلاعات کالایی در سامانه‌های مختلف، تبادل اطلاعات میان سامانه‌ها را با خطا مواجه نموده است.

۲. نقص در داده‌های دریافتی از سمت گمرک

علی‌رغم تصریح قانون، دستگاه‌های مرتبط به این سامانه خود را هم‌عرض یکدیگر دانسته و عدم همکاری برخی از این دستگاه‌ها به منظور یکپارچه‌سازی داده‌ها یکی از چالش‌های اصلی محسوب می‌شود. از آنجا که گمرک یکی از مدخل‌های ورود کالا محسوب می‌شود، داده‌های آن بسیار کلیدی است. گمرک با استناد بند «ح» ماده (۱۳) قانون امور گمرکی^۴ مصوب ۱۳۹۰/۸/۲۲ و بند «ج» ماده

(۳۸) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور^۵ مصوب ۱۳۹۴ که مؤخر بر قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز است، خود را متولی ایجاد پنجره واحد گمرک می‌داند.

علاوه بر آن، براساس مواد (۲) و (۳) قانون امور گمرکی، «اجرای قانون امور گمرکی و قوانین و مقررات مرتبط با صادرات، واردات و عبور کالا و وصول حقوق ورودی و... و الزامات فنی و تسهیل تجارت» و خصوصاً در بند «ح» ماده مزبور «پیش‌بینی و فراهم نمودن زیرساخت‌های مورد نیاز برای اجرا و استقرار سامانه‌ها، رویه‌ها و روش‌های نوین همچون پنجره واحد در فعالیت‌های گمرکی» به عنوان وظایف و مسئولیت‌های گمرک احصا گردیده است؛ لذا پذیرش اظهارنامه و اسناد ضمیمه آن به صورت الکترونیکی و فرایند و تشریفات مرتبط با ترخیص که به عنوان بخشی از وظایف اصلی گمرک قلمداد شده و گمرک از واگذاری انجام الکترونیکی این اقدامات در بستر سامانه پنجره واحد تجاری ممانعت به عمل آورده است. این در حالی است که در تبصره «۳» ماده (۵) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲) ناظر بر شناسایی و مبارزه با کالای قاچاق می‌باشد که در صدر ماده (۶) قانون مزبور و تبصره «۱» آن ماده نیز وزارت صنعت، معدن و تجارت به منظور تجمیع داده‌ها و یکپارچه‌سازی اطلاعات مربوط به سامانه مذکور در تبصره «۳» ماده (۵) و به منظور کاهش زمینه‌های بروز قاچاق کالا و ارز موظف به تهیه اجرا و بهره‌برداری از سامانه نرم‌افزاری جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت گردیده است. همچنین ماده (۳۶) آیین‌نامه مزبور مقرر نموده: «هریک از دستگاه‌های ذی‌ربط، برای انجام عملیات قانونی خود دارای سامانه عملیاتی مستقل خواهند بود و هیچ‌یک از دستگاه‌ها در عملیات داخلی دستگاه دیگر دخالت نخواهند کرد.» سایر قوانین و مقرراتی که به موجب آنها گمرک اقدام به ایجاد پنجره واحد تجاری گمرک الکترونیکی و یکپارچه نموده، به شرح ذیل هستند:

۱. ماده (۳۷) - به منظور هماهنگی و زبان مشترک برای ارتباط سیستمی بین سامانه‌ها، رعایت موارد زیر در کلیه سامانه‌های مذکور الزامی است:
الف) ارائه شماره ملی برای ثبت مشخصات اشخاص حقیقی ایرانی و احراز اطلاعات و صحت آن از سامانه ثبت احوال کشور به صورت سیستمی و برخط.
ب) ارائه شناسه ملی برای ثبت مشخصات اشخاص حقوقی ایرانی و احراز اطلاعات و صحت آن از سامانه اختصاص شناسه به اشخاص حقوقی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به صورت سیستمی و برخط.
پ) ارائه شماره اختصاصی برای ثبت مشخصات اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی و احراز اطلاعات و صحت آن از سامانه پایگاه ملی اطلاعات اشخاص خارجی.
تبصره - متولی ایجاد شماره اختصاصی اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی موظف است درگاهی به صورت مستقل برای تولید این شناسه ایجاد نموده و به کلیه درخواست‌های متقاضیان در حداقل زمان ممکن پاسخ دهد.
ت) ارائه کد پستی برای ثبت نشانی مکان‌های داخل کشور و احراز صحت آن از سامانه شرکت پست جمهوری اسلامی ایران به صورت سیستمی و برخط.
ث) ارائه شناسه کالا برای ثبت مشخصات کالاها و احراز صحت آن از سامانه شناسه‌گذاری کالا موضوع ماده (۱۳) قانون به صورت سیستمی و برخط.

2. International Standard Industrial Classification- ISIC

3. Iran Registration Cod- IRC

4. HS

۵. بند «ح» - پیش‌بینی و فراهم نمودن زیرساخت‌های مورد نیاز برای اجرا و استقرار سامانه‌ها، رویه‌ها و روش‌های نوین همچون پنجره واحد در فعالیت‌های گمرکی.
۶. بند «ج» - مسئول ایجاد پنجره واحد موضوع ماده (۷) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ در امور گمرکی در امر تجارت خارجی، گمرک جمهوری اسلامی ایران بوده و دستگاه‌های صادرکننده مجوز در امر صادرات و عبور (ترانزیت) موظفند ظرف یک ماه پس از ابلاغ این قانون نمایندگان تام‌الاختیار خود را در گمرکات کشور (با تشخیص گمرک جمهوری اسلامی ایران) مستقر و نسبت به صدور مجوزهای مربوطه از طریق الکترونیکی اقدام نمایند.

۱- ابلاغیه شماره ۱۱۶۶۷۶/ت/۵۹۰۵۹ مورخ ۱۳۹۰/۶/۸ معاون اول رئیس جمهور موضوع مصوبات ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز (بند «ت» وظایف وزارت امور اقتصادی و دارایی).

در شرایط فعلی حتی پس از توافقنامه فی مابین وزرای صمت و امور اقتصاد و دارایی در تاریخ ۱۳/۱۰/۱۴۰۰، تبادل الکترونیکی و ارتباط مناسب میان سیستم گمرک و پنجره واحد تجاری برقرار نشده است. به گونه‌ای که براساس آخرین گزارش سامانه جامع تجارت که توسط وزارت صمت در تیرماه ۱۴۰۱ منتشر شده، ارسال اطلاعات اظهارنامه‌های واردات، صادرات و ترانزیت به صورت برخط به سامانه جامع تجارت از ابتدای اسفندماه سال ۱۳۹۷ از سوی گمرک آغاز گردیده است، ولی از همان ابتدا ارسال اطلاعات با اختلال و نقص همراه بود. این موضوع در نامه‌های متعدد وزارت صمت و صورتجلسات ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز منعکس شده است. این نواقص شامل عدم ارسال اطلاعات، تأخیر در ارسال اطلاعات (از ۲ الی ۷ روز) و همچنین مغایرت با سایر بانک‌های اطلاعاتی است.

در این شرایط با توجه به اینکه فرایند دریافت داده از گمرک با اختلال همراه است، سطح اطمینان به داده‌های در گردش در سامانه جامع تجارت نیز کاهش یافته و رصد زنجیره تأمین کالا با خطا مواجه خواهد بود. براساس نظر کارشناسان یکی از علل اصلی عدم همکاری گمرک، نوع قرارداد گمرک با پیمانکار سامانه است و در حال حاضر گمرک اهرم فشار و ضمانت اجرایی جهت ابلاغ دستورات و مقررات به پیمانکار خود را ندارد.

یکی دیگر از این خطاها عدم استفاده از کدینگ شناسه کالا سمت سامانه گمرک است. به عنوان مثال در خصوص کالای تایر در شناسه کالا حدود ۵۰۰۰ شناسه ثبت شده، ولی در سیستم گمرک تنها چهار تعرفه برای تایر در نظر گرفته شده و اظهار تاجر براساس این چهار تعرفه صورت می‌گیرد. بدین ترتیب نمی‌توان مشخص کرد که این تعرفه‌ها مربوط به کدام شناسه است. بنابراین امکان رهگیری کالا در سامانه جامع تجارت بعد از دریافت اطلاعات از سامانه گمرک با خطا مواجه است. در اینجا کاربرد خود نوع کالا

ماده (۱۲) قانون امور گمرکی^۱ مبنی بر اعمال نظارت گمرک در ارتباط با انجام کنترل‌های لازم توسط سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مسئول به منظور تسهیل و تسریع در تشریفات گمرکی.

ماده (۲) قانون امور گمرکی^۲ مبنی بر اینکه گمرک جمهوری اسلامی ایران به عنوان مرزبان اقتصادی نقش محوری و هماهنگ کننده را در مبادی ورودی و خروجی کشور دارد و مسئول اعمال حاکمیت دولت در مبادی ورودی و خروجی.

تصویبنامه شماره ۲۷۷۲۶ مورخ ۱۳۹۵/۳/۹ ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ریاست جمهوری مبنی بر اجرای پروژه‌های اولویت‌دار در خصوص استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه.

تبصره ماده (۱۰۶) قانون برنامه پنجم توسعه کشور.^۳

مصوبات جلسه راهبری برنامه ملی هشتم اقتصاد مقاومتی با عنوان «شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد» مورخ ۱۳۹۵/۲/۷.

برنامه اجرایی اقتصاد مقاومتی به شماره ۵۴۹۵۴ مورخ ۱۳۹۳/۵/۱۸.

بند «۴» مصوبه شماره ۱۷۱۳۴۳ مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۸ هیئت محترم وزیران.^۴

بند «۳» مصوبه شماره ۴۲۲۱۰/ن/۵۰۵۴۴ مورخ ۱۳۹۳/۴/۱۸ هیأت وزیران.^۵

بند «۴» مصوبه هیئت دولت در مورخ ۱۳۹۳/۴/۸ در خصوص استقرار پنجره واحد تجاری فرامرزی در گمرک.

تصویبنامه شماره ۵۰۴۴/ن/۵۲۶۰۷ مورخ ۱۳۹۳/۵/۱۵ هیئت محترم وزیران راجع به بهبود فضای کسب و کار.

آیین‌نامه اجرایی ماده (۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار به شماره ۶۲۶۶۹/ت/۵۰۲۳۱۸ مورخ ۱۳۹۳/۶/۱۴.

شماره ۵۶۹۱۷/ت/۵۰۵۸۲ مورخ ۱۳۹۳/۵/۲۵ مبنی بر ایجاد تحرک اقتصادی رفع موانع تولید، سرمایه‌گذاری و بهبود فضای کسب و کار.

ضوابط فنی اجرایی توسعه دولت الکترونیک مطابق با بخشنامه شماره ۱/۴۱۳۲۹ مورخ ۱۳۹۳/۶/۱۶ موضوع مصوبه شورای عالی فناوری اطلاعات به شماره ۲۰/۱۴۵.

۱. ماده (۱۲) - به منظور تسهیل و تسریع در انجام تشریفات گمرکی در مبادی ورودی و خروجی، نمایندگان وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مسئول سایر کنترل‌ها موظفند تحت نظارت گمرک اقدام نمایند. سایر کنترل‌ها مانند بازرسی‌های پزشکی، دامپزشکی، گیاهی، استاندارد‌های فنی و کیفیت باید به صورت هماهنگ و تحت نظارت گمرک ساماندهی شود. برخی از این کنترل‌ها به منظور تسهیل تجارت بین‌المللی می‌تواند با هماهنگی قبلی به گمرک واگذار شود یا در مکان دیگری به تشخیص گمرک صورت گیرد. وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مسئول این کنترل‌ها باید به منظور انجام سریع وظایفشان امکانات و تسهیلات لازم را فراهم نمایند.

۲. ماده (۲) - الف) حقوق گمرکی وجوهی است که میزان آن به موجب جدول تعرفه گمرکی ضمیمه این قانون تعیین و دریافت می‌شود. ب) سود بازرگانی وجوهی است که براساس قانون انحصار تجارت خارجی به موجب تصویبنامه هیئت وزیران برقرار می‌گردد.

ج) هزینه‌های گمرکی وجوهی است که میزان و شرایط آن با تصویب هیئت وزیران برای تخلیه و باربری و بارگیری انبارداری آزمایش و تعرفه‌بندی، بدرقه کالا و خدمات فوق‌العاده تعیین می‌شود. ترتیب وصول و نحوه مصرف این وجوه طبق آیین‌نامه گمرکی تعیین می‌شود.

د) عوارض دریافتی به وسیله گمرک وجوهی است که وصول آن طبق مقررات به‌عهده گمرک واگذار می‌شود. ه) منظور از اظهار مندرج در این قانون ذکر اوصاف و مشخصات کامل کالا در اظهارنامه تسلیمی به گمرک است به شکلی که با توجه به آن اوصاف و مشخصات کالای اظهار شده مشخص و از غیر آن به نحو روشن متمایز گردد.

۳. به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ارتقای دقت و سرعت در عملیات کنترلی و افزایش تجارت، مبادی گمرکی را به فناوری روز و تکنولوژی نوین مجهز نماید.

۴. کلیه دستگاه‌های دولتی موظفند برای تکمیل پنجره واحد گمرکی و امضای الکترونیکی به منظور فرایند بهبود محیط کسب و کار، با وزارت امور اقتصادی و دارایی همکاری نمایند. ۵. گمرک جمهوری اسلامی ایران با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط مکلف است، ظرف مدت یک سال به نهایی‌سازی و استقرار پنجره واحد تجاری فرامرزی اقدام نماید.

خطا شناسایی نشده و امکان جلوگیری از بروز آن وجود نخواهد داشت. در نهایت می‌توان عنوان نمود که علی‌رغم تفاهمنامه مابین وزرای مرتبط و رایزنی‌های فراوان تاکنون مشکلات نقص داده و عدم اتصال کامل سامانه پنجره واحد تجارت با پنجره واحد گمرک مرتفع نشده است.

۳. نقص در ضوابط و دستورالعمل‌های برخی گروه‌های کالایی

گروه‌های کالایی مختلف، زنجیره تأمین مشخص با ضوابط و دستورالعمل‌های مدون ندارند و این موضوع پیشبرد طرح‌های رهگیری کالا را با مشکل مواجه می‌کند. در ضمن اجرای رصد زنجیره تجاری در هر گروه کالایی به علت مشکلات فرایندی و عدم وجود ساختار مناسب در زنجیره تجاری و همچنین شرایط و نیازمندی‌های متفاوت هر گروه کالایی زمانبر است. براساس اطلاعات دریافتی از وزارت صمت در سامانه تجارت داخلی تاکنون صرفاً کالاهای ذیل تعیین تکلیف شده‌اند و نیاز است الباقی کالاها نیز تعیین تکلیف گردند.

را مشخص می‌کند (خوداظهاری). بدون تردید نوع کالا با شناسه دقیق و جزئیات آن از اهمیت بالایی برخوردار است که در همان ابتدای زنجیره با مشکل روبه‌رو است. علاوه بر آن در گزارش‌های مربوط به کالاهای اساسی، گاهی اظهار بازرگان بیشتر از اظهار گمرک است. تعداد کالاهایی که توسط کاربران اعلام شده، بیشتر از تعدادی است که توسط سیستم گمرک اعلام شده است. این عدم همخوانی در آمار و داده‌ها، نشان از خطا در ورود اطلاعات در سامانه گمرک یا ارسال اطلاعات به سامانه جامع تجارت است. نقش دیگری در خصوص داده‌های دریافتی از گمرک مطرح است، مربوط به ترخیص‌های در صدی است. در ترخیص‌هایی که همه کالاها به یکباره ترخیص نمی‌شوند، تغییر وضعیت ترخیص از سمت گمرک به سامانه جامع تجارت اعلام نمی‌شود. برای مثال ۹۰ درصد کالا از گمرک ترخیص شده اما گمرک تا زمانی که ۱۰ درصد باقی‌مانده ترخیص نشده اطلاع نمی‌دهد. بنابراین چنانچه ثبت اطلاعات توسط تاجر در بخش ابتدای سامانه جامع تجارت فرامرزی (ثبت سفارش) با خطا مواجه بوده باشد، بدون همکاری گمرک و تطبیق داده‌های ثبت شده در سامانه گمرک با داده‌های سامانه تجارت،

جدول ۲. کالاهای تعیین تکلیف شده در سامانه تجارت داخلی (تیرماه ۱۴۰۱)

ملاحظات	طبقه کالا	گروه کالا
<p>• ثبت اظهار واردات و فروش در طول زنجیره تجاری (برنج تولیدی مشمول طرح رصد نمی‌باشد)</p> <p>• توزیع‌کنندگان عمده (عمده‌فروشان منافی، شرکت‌های پخش) ملزم به تأیید خرید و فروش به زنجیره بعدی هستند.</p> <p>• فروش به مصرف‌کننده توسط لایه انتهایی (خرده‌فروشان منافی، شرکت‌های تعاونی مصرف، میادین میوه و تره‌بار) الزام نبوده و تنها تأیید خرید انجام می‌شود.</p> <p>• فروشگاه‌های زنجیره‌ای ملزم به ثبت فاکتور فروش به مصرف‌کننده به صورت روزانه و به تفکیک هر شعبه می‌باشند.</p>	برنج و چای وارداتی	محصولات کشاورزی
<p>• ثبت اظهار واردات، فروش، استفاده در تولید روغن و شکر خام</p> <p>• ثبت اظهار تولید، فروش و در طول زنجیره تجاری روغن نباتی و شکر سفید</p> <p>• توزیع‌کنندگان عمده (عمده‌فروشان منافی، شرکت‌های پخش) ملزم به تأیید خرید و فروش به زنجیره بعدی هستند.</p> <p>• فروش به مصرف‌کننده توسط لایه انتهایی (خرده‌فروشان منافی، شرکت‌های تعاونی مصرف، میادین میوه و تره‌بار) الزام نبوده و تنها تأیید خرید انجام می‌شود.</p> <p>• فروشگاه‌های زنجیره‌ای ملزم به ثبت فاکتور فروش به مصرف‌کننده به صورت روزانه و به تفکیک هر شعبه می‌باشند.</p>	روغن و شکر	
<p>• ثبت اظهار واردات و فروش در طول زنجیره تجاری (گوشت تولیدی مشمول طرح رصد نمی‌باشد)</p> <p>• توزیع‌کنندگان عمده (عمده‌فروشان منافی، شرکت‌های پخش) ملزم به تأیید خرید و فروش به زنجیره بعدی هستند.</p> <p>• فروش به مصرف‌کننده توسط لایه انتهایی (خرده‌فروشان منافی، شرکت‌های تعاونی مصرف، میادین میوه و تره‌بار) الزام نبوده و تنها تأیید خرید انجام می‌شود.</p> <p>• فروشگاه‌های زنجیره‌ای ملزم به ثبت فاکتور فروش به مصرف‌کننده به صورت روزانه و به تفکیک هر شعبه می‌باشند.</p>	گوشت گاو و گوسفند	
<p>• ثبت اظهار واردات و فروش در طول زنجیره تجاری (حبوبات تولیدی مشمول طرح رصد نمی‌باشد)</p> <p>• توزیع‌کنندگان عمده (عمده‌فروشان منافی، شرکت‌های پخش) ملزم به تأیید خرید و فروش به زنجیره بعدی هستند.</p> <p>• فروش به مصرف‌کننده توسط لایه انتهایی (خرده‌فروشان منافی، شرکت‌های تعاونی مصرف، میادین میوه و تره‌بار) الزام نبوده و تنها تأیید خرید انجام می‌شود.</p> <p>• فروشگاه‌های زنجیره‌ای ملزم به ثبت فاکتور فروش به مصرف‌کننده به صورت روزانه و به تفکیک هر شعبه می‌باشند.</p>	حبوبات (عدس، لوبیا، لپه، نخود)	
<p>• طرح تنظیم بازار میوه عید سال ۱۳۹۹ برای اقلام سیب و پرتقال اجرایی شد. بجز این طرح نیاز به ثبت اطلاعات این اقلام نیست.</p>	میوه و مرکبات	
<p>• ثبت اظهار تولید گوشت مرغ توسط کشتارگاه‌ها (ملزم به ثبت اظهار خرید مرغ زنده می‌باشند)</p> <p>• ثبت فروش یا تحویل حق‌الملک‌کاری گوشت مرغ توسط کشتارگاه</p> <p>• تأیید خرید و ثبت فروش توسط توزیع‌کنندگان عمده (عمده‌فروشان منافی، شرکت‌های پخش، اتحادیه‌های تعاونی مصرف).</p> <p>• تأیید خرید توسط عرضه‌کنندگان نهایی (خرده‌فروشان منافی، شرکت‌های تعاونی مصرف، میادین میوه و تره‌بار). ثبت فروش به مصرف‌کننده توسط عرضه‌کنندگان نهایی، الزامی است.</p> <p>• شرکت پست جمهوری اسلامی ایران به صورت موازی به ازای هر محموله خروجی از کشتارگاه، کد مسوله‌پستی تولید کرده و انتقال مکان کالا توسط شرکت پست رهگیری می‌شود.</p>	گوشت مرغ	محصولات کشاورزی
<p>• ثبت اظهار واردات، تولید، فروش در طول زنجیره تجاری</p> <p>• توزیع‌کنندگان عمده (عمده‌فروشان منافی، شرکت‌های پخش) ملزم به تأیید خرید و فروش به زنجیره بعدی هستند.</p> <p>• فروش به مصرف‌کننده توسط لایه انتهایی (خرده‌فروشان منافی، شرکت‌های تعاونی مصرف، میادین میوه و تره‌بار) الزام نبوده و تنها تأیید خرید انجام می‌شود.</p> <p>• فروشگاه‌های زنجیره‌ای ملزم به ثبت فاکتور فروش به مصرف‌کننده به صورت روزانه و به تفکیک هر شعبه است.</p> <p>• الزام کره نباتی از تاریخ ۱۳۹۸/۴/۱ همراه با شروع رصد روغن نباتی و کره حیوانی از تاریخ ۱۳۹۹/۹/۱۵ می‌باشد.</p>	کره نباتی و حیوانی	

ملاحظات	طبقه کالا	گروه کالا
<p>ثبت اظهار واردات و تولید و فروش در طول زنجیره</p> <p>• در صورت تأیید اسناد توسط خرده‌فروش، کالاها به سامانه توزیع تایر راهداری و وزارت کشور منتقل شده و حواله تایر صادر می‌شود. سپس راننده به فروشنده مراجعه نموده و شماره حواله را اعلام می‌کند و در صورت صحیح بودن شماره حواله، سند خرده‌فروشی تایر ثبت می‌شود.</p>	تایر سنگین	لوازم یدکی و قطعات مصرفی خودر و
<p>ثبت اظهار واردات و تولید و فروش در طول زنجیره. در تایر سواری اطلاعات به سامانه توزیع ارسال نمی‌شود و خرده‌فروشان اقدام به ثبت فروش به مصرف‌کننده به صورت خوداظهاری می‌کنند.</p>	تایر سواری	
<p>• ثبت اظهار واردات و فروش توسط واردکنندگان و توزیع‌کنندگان</p> <p>• امکان تفکیک کاغذ رول به ورق در فرم مشاهده موجودی وجود دارد.</p>	همه طبقه‌ها	سلولزی (کاغذ)
<p>• اگر کالاهای تولیدی، مشمول طرح رصد نباشند، فعالین باید در فرم اظهار تولید، نسبت به استعمال آمار تولید از سامانه بهین‌یاب اقدام کنند. در صورتی که شناسه کالای تولیدی قبلاً دریافت نشده، باید نسبت به درخواست شناسه کالا در قالب تیکت اقدام کنند و شناسه کالای عمومی برای این کالاها ایجاد می‌شود.</p> <p>• در صورتی که کالاهای تولیدی، مشمول طرح رصد باشد، کاربر باید نسبت به ثبت سند تولید از بخش اظهار تولید اقدام کند.</p> <p>• تنها اسناد فروش یا صادرات در عملکرد فعال در نظر گرفته می‌شود و اسناد انبارگردانی، استفاده در تولید در محاسبه عملکرد در نظر گرفته نمی‌شود.</p> <p>• مبنای محاسبه سهمیه این واحدها، ارزش فروش و صادرات کالا بوده و حتماً باید مبلغ در این اسناد به درستی ثبت شود.</p> <p>• در صورتی که کالایی توسط واحد تولید شده که در تولید محصول دیگری استفاده می‌شود، باید فروش محصول نهایی ثبت شود.</p> <p>• در صورتی که کالاهای تولیدی مشمول ثبت موجودی در سامانه جامع انبارها نباشد و یا واحد سنجش آمار تولید با واحد سنجش فروش متفاوت است، می‌توانند از فرم فاکتور الکترونیک استفاده کنند.</p> <p>• از تاریخ ۱۳۹۹/۳/۱ تا تاریخ ۱۳۹۹/۵/۵ در صورتی که واحدی هیچ سند خروجی از ابتدای طرح ثبت نکرده بود، هفته‌ای ۱۰ درصد از میزان سهمیه واحد کسر شد و پس از آن برای بازگشت سهمیه باید به واحد صنایع صمت استان مراجعه کنند.</p>	همه طبقه‌ها	صنایع پایین‌دست پتروشیمی
<p>ثبت اظهار واردات و تولید و فروش در طول زنجیره (در صورت ثبت اظهار تولید و واردات، به‌ازای ارقام ثبت شده، شناسه رهگیری تولید شده و در اختیار فعال قرار داده می‌شود و می‌بایست بر روی لوازم خانگی نصب شود).</p> <p>• امکان دریافت شناسه رهگیری قبل از ثبت تولید و واردات نیز وجود دارد. (برای شرایطی که نیاز است شناسه رهگیری قبل از تولید وجود داشته باشد و در خط تولید بر روی کالا نصب شود).</p> <p>• فروش در طول زنجیره برحسب شناسه کالا بوده و نیاز به ثبت شناسه رهگیری نیست.</p> <p>• در زمان فروش به مصرف‌کننده، ثبت شناسه رهگیری الزامی بوده و به سامانه گارانتی ارسال می‌شود.</p> <p>• ارقام گروه الف، ب و ج در ضوابط اختصاصی گروه کالایی لوازم خانگی، برقی و الکترونیک تبصره «۴» ماده (۱۸) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ذکر شده است.</p>	الف، ب، ج	لوازم خانگی / صوتی تصویری
<p>پیرو طرح رجیستری از سال ۱۳۹۷ ثبت واردات و تولید تجهیزات دارای سیم‌کارت در سامانه تجارت الزامی بوده است. از ابتدای سال ۱۳۹۹ ثبت فروش تلفن همراه در طول زنجیره ابلاغ شده که برحسب شناسه رهگیری صورت می‌گیرد.</p>	همه طبقه‌ها	تلفن همراه و تبلت

با آن روبه‌رو است. به دلیل عدم استقرار کامل سامانه جامع حمل و نقل در وزارت راه (تکمیل اطلاعات بارنامه‌های مربوط به تمامی شقوق حمل و نقل بین‌المللی) و سامانه جامع بیمه در بیمه مرکزی (یکپارچگی روش تبادل اطلاعات میان شرکت‌های بیمه و بیمه مرکزی)، امکان انجام عملیات بیمه‌نامه باربری در سامانه جامع تجارت وجود ندارد. برای مثال هر حمل دارای بارنامه مخصوص به خود است و با توجه به اینکه اطلاعات مبتنی بر خوداظهاری شرکت حمل و نقل و ثبت توسط کاربر است، نمی‌توان به اطلاعات بارنامه استناد کرد. شرکت حمل و نقل ادعا می‌کند که خطا در ورود اطلاعات توسط کاربر ثبت‌کننده اطلاعات صورت گرفته و از طرفی دیگر کاربران ادعا می‌کنند اطلاعات به اشتباه توسط شرکت حمل و نقل اعلام شده است. نظر به وجود این مشکل در قسمت یک پیشنهاد در بخش پیشنهادها آورده شده است.

• در خصوص مجوزهای تجاری (به منظور احراز صلاحیت تجاری) برای برخی از فعالیت‌ها مانند میداین تره‌بار یا فروشگاه‌های زنجیره‌ای مجوز سیستمی وجود ندارد.

• برای رصد بسیاری از کالاهای اساسی مانند چای و برنج اطلاعاتی در دسترس نیست. تشخیص وارداتی یا تولید داخلی بودن حبوبات موجود در فروشگاه‌ها امکان‌پذیر نیست. وزارت جهاد کشاورزی می‌بایست حداقل اطلاعاتی را در مورد کالاهای تولیدی داخل ثبت کند. برای مثال داده‌های مناسب و دقیقی از تولید گوشت و مرغ و تخم‌مرغ و مصرف آنها وجود ندارد؛ اگرچه برای برخی از کالاها مانند روغن، به دلیل آنکه کاملاً وارداتی است آمارها دقیق‌تر است.

• در تجارت داخلی، انبارها نقش مهمی را ایفا می‌کنند. تضامین اجرایی لازم برای ثبت رسید و حواله توسط انبارداران در سامانه جامع انبارها وجود ندارد.

• پس از رونمایی از سامانه جامع انبارها در سال ۱۳۹۵، گمرک جمهوری اسلامی ایران اقدام به راه‌اندازی سامانه انبار (با عنوان خدمات پس از ترخیص) به صورت موازی نمود. علی‌رغم اعتراض وزیر وقت وزارت صمت و ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز در همان سال، تا به امروز این سامانه به موازی کاری خود در ثبت اطلاعات موجودی کالای وارداتی انبارهای داخل کشور ادامه می‌دهد. در خصوص حذف درگاه این سامانه برای بهره‌برداران انبار مصوبات مختلفی در سال‌های اخیر وجود دارد که متأسفانه تاکنون گمرک به هیچ‌کدام از آنها توجهی نکرده است.

• تغییرات زیرساختی برای ارائه اطلاعات تولید کالا توسط سامانه بهین‌یاب زمان‌بر بوده و نیازمند تخصیص بودجه مشخص برای توسعه است.

۴. عدم استفاده از داده‌های سامانه تجارت در فرایند یا

سامانه‌های دیگر

در این بخش چند مورد از مصادیق استفاده نکردن از داده‌های سامانه تجارت در فرایند یا سامانه‌های دیگر شرح داده خواهد شد:

• عدم استفاده بازرسان (بازرسان استانی وزارت صمت، تعزیرات، بازرسان ستاد مبارزه با قاچاق کالا) از اطلاعات موجود در سامانه‌ها در زمان بازرسی و ملزم نشدن فعالین تجاری به ثبت اطلاعات در سامانه‌ها.

• عدم استفاده از اطلاعات سامانه جامع تجارت برای محاسبه مالیات یکی دیگر از موانع توسعه و پیشرفت سامانه جامع تجارت است. یکی از مبنای محاسبه مالیات برای مؤدیان، داده‌های خوداظهاری در سامانه مالیاتی بوده و نه اطلاعات ثبت شده در سامانه جامع تجارت. این در حالی است که ممکن است برخی از انواع کالاهای اظهار شده در سامانه جامع تجارت با سامانه مالیات تطبیق نداشته باشد. به عنوان مثال در کالاهای پایین دستی پتروشیمی، هر چه مبلغ فروش بیشتری در سامانه جامع تجارت ثبت شود، ماده اولیه بیشتری به تاجر تعلق می‌گیرد. بنابراین، این ریسک وجود دارد که افراد اعداد بالاتری را در سامانه جامع تجارت اظهار کرده تا مواد اولیه بیشتری دریافت کنند. اگر مالیات به درستی محاسبه و مطالبه شود آنگاه این اتفاق رقم نمی‌خورد. اعداد بالاتر مشمول مالیات بیشتر نیز خواهند شد. چنانچه اطلاعات ثبت شده در سامانه جامع تجارت مبنای تعیین مالیات قرار می‌گرفت، اطلاعات اظهار شده با خطای کمتری مواجه می‌بود. اعداد بالاتر مشمول مالیات بیشتر نیز هستند. در واقع سامانه مالیاتی علی‌رغم وجود اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه مالیات در سامانه جامع تجارت، از این داده و اطلاعات استفاده نمی‌کند و مبنای محاسبه مالیات را به اظهار مجدد و اگذار کرده است.

• عدم وجود زیرساخت مناسب جهت کنترل زنجیره نهایی عرضه کالا و تحویل کالا به مصرف‌کنندگان (به طور مثال توسعه زیرساخت پایانه‌های فروشگاه‌های سازمان امور مالیاتی امکان کنترل عرضه کالا به مصرف‌کنندگان را فراهم می‌کند).

۵. عدم توسعه و استقرار سامانه‌های مرتبط با سامانه جامع

در این بخش چند مورد در ارتباط با سامانه‌های مرتبط با سامانه جامع که هنوز توسعه نیافته‌اند بیان خواهد شد:

• عدم توسعه/استقرار کامل سامانه‌ها (سامانه حمل و نقل و سامانه انبارها) چالش دیگری است که در بخش داخلی سامانه جامع تجارت

جمع‌بندی و پیشنهادها

در خصوص پروژه پنجره واحد تجاری کشور، قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و آیین‌نامه‌های آن به تشریح ابعاد مختلف این پروژه پرداخته‌اند. اما متأسفانه به دلیل کمبود ضمانت اجرا، برخی دستگاه‌های مسئول همراهی مناسبی در جهت تکمیل این پروژه مهم ندارند. در این گزارش به برخی از این مشکلات در بخش داخلی اشاره شد. نتیجه اینکه اگر چه پیاده‌سازی مناسب سامانه جامع تجارت با مزیت‌های بسیاری همراه است، اما وجود مشکلات این‌چنینی، باعث ناکارآمدی این سامانه خواهد شد. از این رو به منظور افزایش بهره‌وری سامانه، برخی از پیگیری‌ها در اولویت هستند و در ادامه به برخی از این پیشنهادها اشاره می‌شود.

با توجه به حجم بالای ثبت اسناد تجاری (روزانه ۲۰۰ هزار سند تجاری) که اکثر آنها نیز خرید و فروش می‌باشند، به منظور صحت‌سنجی اطلاعات ثبت شده در سامانه و گردش اطلاعات میان دستگاه‌ها پیشنهاد می‌شود در برنامه هفتم توسعه ماده ذیل در فصل فناوری اطلاعات و ارتباطات در نظر گرفته شود:

سازمان امور مالیاتی مکلف است داده و اطلاعاتی که در سامانه جامع تجارت ثبت شده‌اند را برای محاسبه مالیات استفاده نموده و این اعداد و ارقام در کنار اطلاعات خوداظهاری تجار، به‌عنوان اطلاعات مالیاتی ثبت شوند.

با عنایت به ماده (۳۷) آیین‌نامه اجرایی مواد (۵) و (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲/۱۱/۱۹)، سامانه‌های موضوع قانون مبارزه با قاچاق کالا جهت برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات کالا با سایر سامانه‌ها موظف به استفاده از شناسه کالا و استعلام اعتبار آن از سامانه شناسه کالا می‌باشند. با این حال این امر تاکنون توسط بسیاری از سامانه‌ها از جمله سامانه‌های بهین‌یاب، بورس، وزارت بهداشت و گمرک از کدینگ دیگری استفاده نموده و به‌طور کامل سیستم کدینگ شناسه کالا پیاده‌سازی و مورد بهره‌برداری قرار نگرفته است. بنابراین با توجه

منابع و مآخذ

۱. امیدوار، ناصر و دیگران. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر اجرای سامانه عملیات و خدمات الکترونیک مالیاتی بر میزان اثربخشی عملکرد سازمان امور مالیاتی از دیدگاه ممیزین مالیاتی. چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، ۴(۴۵)، ۲۴۱-۲۴۴.
۲. بعیدی مفردنیا، علی. نحوه اظهار و ترخیص کالا از گمرک، تهران، نشر وکیل، ۱۳۸۶.
۳. حاتمی، ساروی اعتدالی. سند معرفی سامانه جامع انبارها و نگهداری کالا، ویرایش دوم، مرکز توسعه تجارت الکترونیکی، ۱۳۹۶.
۴. چاوشی، سیده‌فاطمه؛ محمودزاده، محمود و صالح قویدل دوستکونی. عوامل مؤثر بر انتشار تجارت الکترونیکی در ایران، ۱۳۹۸، پژوهشنامه اقتصادی، ۱۹(۷۴)، ۲۰۱-۲۳۰. doi: 10.22054/joer.2019.11250
۵. رهبر، فرهاد؛ آراسته‌راد، حبیب‌اله و علی بعیدی مفردنیا. مطالعه تطبیقی پنجره واحد تجاری فرامرزی و تجربه چهار کشور، ۱۳۹۳، تهران، نشریه تخصصی گمرک،

به اهمیت یکپارچگی اطلاعات موجود در سامانه‌های مرتبط به سامانه جامع تجارت و عدم تحقق این امر تاکنون، به‌منظور ایجاد پشتوانه قانونی مناسب پیشنهاد می‌شود متن ذیل به‌عنوان تبصره به ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز الحاق شود:

کلیه دستگاه‌ها و سامانه‌های مشمول این قانون موظف به استفاده از شناسه کالا به‌عنوان کدینگ مشترک برای ثبت و تبادل اطلاعات بین دستگاهی و سامانه‌ای می‌باشند.

با توجه به اینکه ماهیت سامانه جامع، سیستم واسط میان دستگاه‌ها برای تبادل داده و الکترونیکی کردن فرایند تجارت در کشور است، لازم است که کلیه زیرسامانه و سامانه‌های مرتبط با سامانه جامع به‌طور کامل توسعه یافته و مورد بهره‌برداری قرار گیرند. همچنین، با توجه به وضع موجود و عدم تکمیل راه‌اندازی سامانه‌های مرتبط به سامانه جامع تجارت (مانند سامانه انبارها و بهین‌یاب) بنابراین پیشنهاد می‌شود که نمایندگان محترم و کمیسیون صنایع نسبت به ارزیابی و نظارت بر اقدامات کلیه دستگاه‌های مشمول قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲/۱۱/۱۹) در مورد اجرای تبصره «۳» ماده (۵) و بندهای «ب، ث، ج و چ» ماده (۶) قانون مذکور اقدام لازم را معمول دارند.

در پایان پیشنهاد می‌شود تا کلیه قانون‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی موازی با عملکرد و قوانین مرتبط به سامانه جامع تجارت شناسایی شده و نسبت به تغییر و نسخ آنها توسط نمایندگان محترم به‌منظور جلوگیری از سوءاستفاده دستگاه‌های مرتبط مانند گمرک اقدام گردد. همان‌طور که در بخش قبل توضیح داده شد، نظر به اینکه نمی‌توان به اطلاعات بارنامه استناد کرد. پیشنهاد می‌شود درخواست حمل توسط فعال تجاری در سامانه ثبت و به شرکت حمل و نقل ارسال شود. شرکت حمل و نقل اطلاعات را رویت و تأیید کند و تنها اطلاعات راننده و ناوگان را تکمیل نماید.

(۶۵)، ۴-۱۱

۶. سلیمی فرد، خداکرم؛ عباسی، مریم و پروانه چارستاد. استقرار پنجره واحد تجاری پیش‌نیاز تجارت الکترونیکی، ۱۳۸۸، ششمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات، تهران، <https://civilica.com/doc/84721>
۷. شیروی، عبدالحسین و اعظم انصاری. سلامت و ایمنی کالاهای وارداتی در چارچوب موافقتنامه موانع فنی فراراه تجارت و مقررات داخلی، ۱۳۹۴، مطالعات حقوقی، ۷(۴)، ۱۱۷-۱۴۵. doi: 10.22099/jls.2016.3646
۸. ماهنامه اقتصاد دیجیتال. رشد ۲۲۴ درصدی صدور گواهی امضای الکترونیکی در سال ۱۳۹۹، پیاپی ۱۲۳ (تیرماه ۱۴۰۰).
۹. مرکز آمار ایران. سالنامه آماری کشور، مرکز آمار ایران وابسته به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، تهران، ۱۴۰۰.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir